

ФІЛОСОФІЯ

УДК 37.013.73:11.1

МАКСИМА ДЕСКРИПТИВНОЇ МЕТАФІЗИКИ ДИСКУРСУ: «НАЗАД ДО ПЛАТОНА!»

Олександр Волков¹, Даніела Тасевська²

¹ Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

² Великотирновський університет «Святих Кирила и Мефодія»

Олександр Волков, Даніела Тасевська. Максима дескриптивної метафізики дискурсу: «Назад до Платона!».

Стаття призначена обґрунтуванню дескриптивної метафізики дискурсу. Показано її відношення до дескриптивної метафізики П. Стросона. Розкрито педагогічне призначення гуманітарних дискурсів. Виявлено призначення концепту при здійсненні дискурсивного впливу. Показано відношення традиційної метафізики та дескриптивної метафізики дискурсу. Висвітлено значення норм абсолютної етиці для подолання неповноцінної дискурсивної рефлексії.

Ключові слова: дескриптивна метафізика дискурсу, концепт, іманентність, трансцендентність, рефлексія, суб'єкт, абсолютна етика.

Александр Волков, Даниэла Тасевская. Максима дескриптивної метафізики дискурса: «Назад к Платону!».

Статья предназначена обоснованию дескриптивной метафизики дискурса. Показано его отношение к дескриптивной метафизике П. Стросона. Раскрыто педагогическое назначение гуманитарных дискурсов. Выявлено назначения концепта при осуществлении дискурсивного воздействия. Показано отношение традиционной метафизики и дескриптивной метафизики дискурса. Освещены значение норм абсолютной этике для преодоления неполноценной дискурсивной рефлексии.

Ключевые слова: дескриптивная метафизика дискурса, концепт, имманентность, трансцендентность, рефлексия, субъект, абсолютная этика.

Aleksander Volkov, Daniela Tasevska. Maxima discriptive metaphysics discourse: «Back to Plato!».

The descriptive metaphysics of discourse combines the elements of descriptive and revisionist metaphysics in the interpretation of P. Sotoson. The main difference is that it reveals not the relation of language and reality, but the subject and reality. It accepts the position that the description, at the same time, is the manifestation of the subject of discourse. Their unity finds its embodiment in the concept, as the unity of the statement and action. According to pragmatism, the purpose of the concept is that it is the beginning of life experience with new values, forms "eternal truths" and its absolutism is an obstacle to success. In analytic philosophy, the concept refers not to experience, but to the image. The set of concepts forms a concept if they assume each other and form integrity. However, this requirement is not always performed. This is explained by the fact that the subject of discourse at the base of existence has ambivalent meanings of existence. Therefore, in order to succeed, the subject seeks to impose his teleology. In the context of the indicated problem, one should bear in mind the difference between the transcendental and the immanent theory of discourse. The disadvantage of transcendental pragmatics is that it does not take into account the originality of the subject of discourse. Accordingly, preference is given to the immanent interpretation of discourse, since it is based on the assumption of the subject originality of discourse. At the same time, the descriptive metaphysics of discourse does not refuse the basic transcendental propositions. In particular, the rules of absolute ethics, arising on its basis, presuppose positivity, which is necessary in order to show the uniqueness of the moral position of the subject in discourse. The main purpose is to restore full reflexion. It is precisely in this aspect that the philosophy of voluntarism and postmodernity acquire relevance. They show the peculiarity of an inferior discursive reflection and designate possible aspects of its correction..

Key words: descriptive metaphysics of discourse, concept, immanence, transcendence, reflection, subject, absolute ethics.

В дескриптивній метафізиці П. Стросона, як зазначає Л. Макєва, основна увага приділяється відношенню мови і реальності: «Аналіз мови служить ключем до виявлення структури і змісту реальності. Така позиція творців аналітичної метафізики, які переконані в тому, що, вивчаючи феномен мови, його загальні риси та механізми функціонування, можна скласти уявлення і про

онтологічну будову світу, тобто встановити, що має статус існуючого» [8]. Чому П. Стросон нарікає метафізику дескриптивною, Л. Макєва пояснює таким чином: «Свою метафізику Стросон називає дескриптивною, оскільки вона покликана прояснити базисні риси нашої концептуальної схеми і задовольняється простим описом цієї структури, не прагнучи її поліпшити

або виправити» [9, с. 136]. Звернемо увагу на вказані обмеження, на те, як вони формулюються, а саме, що дескриптивна метафізика задовольняється тільки описом *дійсної структури нашого мислення про світ*, тому П. Стросон вимушений виділити також *ревізуючу метафізику*, яка призначена для *опису змін*. Якщо дескриптивна метафізика призначається тільки для виявлення структури мислення, то ревізуюча – для пояснення причин перемін у дійсності.

П. Стросон вважає, що метафізики Аристотеля і Канта є дескриптивними, а Декарта, Лейбніца і Берклі – ревізуючими. Зарахування Аристотеля до дескриптивних метафізиків є вельми сумнівним, оскільки в своїй телеології він показує обумовленість перетворень у дійсності. Для пояснення наведемо міркування античного мислителя про державу: «Оскільки, як ми бачимо, будь-яка держава є свого роду спілкування, всяке ж спілкування організовується заради будь-якого блага (адже будь-яка діяльність має на увазі передбачуване благо), то, очевидно, всі, хто спілкуються, прагнуть того чи іншого блага, причому більше за інших. І до вищого з усіх благ прагне спілкування, яке є найбільш важливим з усіх і охоплює собою всі інші спілкування. Це спілкування і називається державою або спілкуванням політичним» [1, с. 376]. Звернемо увагу, що держава визначається як дискурсивне утворення, в якому реалізується ідея вищого блага. Це телеологічне визначення, в якому благо життя позначене як мета. Аристотель також згадує про те, що держава існує «по природі», що передбачає, що на неї поширюється метафізика як вчення про перші засади й причини [1, с. 379].

Виходячи з вище викладеного, стає зрозумілим, що використання дескриптивної метафізики не виправдовує себе при аналізі вирішення проблем існування, які передбачають наявність дискурсивної взаємодії, єдність висловлювання і дії. Тому *дескриптивною метафізикою дискурсу будемо вважати таку метафізику, в якій дескрипція і ревізування утворюють єдність*. Вона має дещо інше призначення, оскільки в центрі її уваги полягає здатність суб'єкта породжувати і змінювати світ, який має здібності впливати на його стан, тому що не все визначає мова, хоча саме вона є «домом буття», за М. Гайдеггером. Вона є також середовищем і інструментом здійснення суб'єкта, який використовує її можливості для самореалізації, тому світ не розглядається як даність, а як те, що породжується і конструюється за допомогою висловлювань. Як це здійснюється, є предметом дослідження *екзистенціал-іманентної прагматики, яка вирішує проблеми пояснення впливу дискурсу на існування*. З точки зору екзистенціал-іманентної прагматики,

педагогічним вважається будь-який дискурс, а не тільки навчальний, в тому числі науковий, філософський, релігійний, політичний та ін. Це пояснюється тим, що він «веде за собою», тобто визначає осмислення реальності, тим самим поведінку, вчинки, події. Адже його елементом є концепт, як єдність поняття або слова, яке є ім'ям, що містить в собі дію, оскільки пробуджує, викликає інтерес, визначає цінність або формує уявлення, розкриває цілі і те, як вони повинні реалізовуватися.

Для пояснення призначення концепту для здійснення суб'єкта, звернемося до трактування відношення концепту і перцепту У. Джеймсом, до пояснення впливу мови на стан дійсності П. Вітгенштейном і розуміння концепції представником аналітичної філософії освіти Р. Пітерсом. Що передбачає використання концепту, У. Джеймс пояснює таким чином: «У кожного концепту є його єдиний сенс, що виключає всі інші, і якщо людина, що користується цим поняттям, не розуміє, чи має вона на увазі при цьому той чи інший сенс, то це показує, що в її свідомості концепт сформований недосконало» [7, с. 35]. Як бачимо, основна ознака концепту полягає в тому, що в ньому позначається конкретний зміст, на відміну від перцепту, в якому потік чуттєвих переживань не допускає розмежувань. Призначення концептів в тому, щоб з чуттєвого різноманіття виділялись окремі об'єкти за допомогою назви. За У. Джеймсом вони використовуються для заміщення емпіричного матеріалу інтелектуальним: «Значення концептів завжди полягає в їх відношенні до одиничних чуттєвих даних, перцептів» [7, с. 41]. Їх взаємодія утворює ланцюги вищого порядку відволікання, до якого можна віднести філософські категорії. Нагадаємо, що за прагматизмом цінність концепту залежить від користі його застосування.

Отже, концепт складається зі слова, образу і функції. З точки зору засновника прагматизму, концепти відіграють такі ролі: 1) є керівним початком життєвого досвіду; 2) вносять нові цінності; 3) набувають самостійного існування у вигляді «вічних істин» [7, с. 51]. Прагматичним правилом називається наявність в ньому практичного значення, те, як воно може використовуватися для досягнення мети. Безсумнівно, що головним в концепті є його функціональна роль. Концепти можуть знаходитися між собою в гармонійному зв'язку, завдяки чому утворюють світи думок. З їх допомогою відбувається переоцінка життя, оскільки вони надають широту поглядів. Але коли у них виникає ореол ідеальності, їх зв'язок з життям порушується, а як приклад У. Джеймс

приводить використання таких концептів, як «боротьба проти рабства» і «демократія».

З емпіричної точки зору концепт має такі недоліки, як неможливість встановлення з їх допомогою причин і наслідків; відсутність тотожності «особистого», оскільки воно не піддається інтелектуальному тлумаченню; неможливість відображення з їхньою допомогою безперервності перцептів та інше. У. Джеймс не погоджується з положенням Платона про роль ідей, який, на його думку, розглядає концепти як особливий світ, що призводить до того, що результати інтелектуального пізнання стають неадекватними реальності.

Окреслені проблеми частково вирішуються в аналітичній філософії. Щоб прояснити, як це відбувається, звернемося до «Логіко-філософського трактату» П. Вітгенштейна:

«2.1. Ми створюємо для себе образи фактів.

2.11. Образ зображує факти в логічному просторі, тобто в просторі існування або не існування атомарних фактів.

2.12. Образ є модель дійсності.

2.13. Об'єктам в образі відповідають елементи цього образу.

2.131. Елементи образу заміщають в образі об'єкти.

2.14. Образ полягає в тому, що його елементи з'єднуються один з одним певним способом» [3].

Звернемо увагу на висловлювання «образ є модель дійсності», який показує, що якщо в емпіризові первинними вважаються чуттєві дані, то в аналітичній філософії такими розглядаються образи, оскільки вони породжують модель дійсності. Дійсність змінюється відповідно до їхньої своєрідності, що стає можливим, оскільки образ і факт, подібно масштабу, прикладається до неї (2.1512). При цьому логічний образ повинен відображати світ (2.19), тому сукупність всіх істинних думок є образом світу (3.01). Не випадково знак, за допомогою якого виражається думка, називається пропозиційним знаком (Satzzeichen), який є замаскованою формою вираження (3.143). Первинним же знаком є ім'я, а пропозиція – образом дійсності, тобто, концептом.

Якщо концепт – образ дійсності, то їхня сукупність є концепцією, в якій проектується, якою вона має бути. Саме з цих позицій Р. Пітерс досліджує призначення освіти. Він вважає, що освіта є тим, що «робить людину кращою» [4, с. 37]. Зрозуміло, що та чи інша концепція визначає телеологію суб'єкта. Що означає створити концепцію? Для цього треба визначити сукупність концептів, які співмірні між собою і передбачають один одного. Не випадково при створенні концепції освіти англійський

аналітичний філософ починає з того, що виділяє взаємозв'язок концептів, які мають логічні зв'язки з концептом «освіта», і починає з концепту «реформа». Як очевидно, концепт є єдністю поняття і дії. Це досягне, оскільки він, одночасно, належить до іманентного або переживань, і трансцендентного або ідеального. Іманентного, оскільки концепт є поняттям, що осмислюється, водночас, висловлюванням, за допомогою якого виражається розуміння дійсності, а трансцендентним, оскільки поняття має ідеальну природу і містить в собі опис сущого, що показує буття як цілісність. Ці зіставлення показують, що дескриптивна метафізика дискурсу не припускає заперечення традиційної, а ґрунтується на ній. Тому будь-яке їхнє протиставлення не виправдовується.

У традиційній метафізиці розглядається, що представляють собою перші причини і підстави, якими вони повинні бути, щоб було можливе існування. У дескриптивній метафізиці дискурсу допускається їхня відмінність, оскільки кожен суб'єкт, як монада, є самостійним, неповторним і унікальним. Звернемо увагу, що *його своєрідність залежить від того, що приймається як підстава*. У традиційній метафізиці критерієм їх визначення є можливість породжувати буття. Тому в античній метафізиці основами є вода, повітря, апейрон або ж найвищі ступені досконалості, такі як благо, добро, істина, краса. У дескриптивній метафізиці дискурсу *підставами можуть виступати суб'єктивні потреби і бажання*, наприклад, володіння, панування і насолода. Тому не дивно, що дії суб'єкта дискурсу призводять до різних наслідків: успішного існування, або, навпаки, саморуйнування.

Традиційна метафізика ґрунтується на принципі несуперечності, який сформульований в аристотелівській логіці. Відповідно, сукупність понять утворюють гармонійне ціле, що можна бачити в метафізиці Платона. При допущенні самостійності суб'єкта дискурсу дотримання цього принципу є неможливим. Тому *підстави і перші причини можуть бути суперечливими і непорівнянними*, саме тому виникає необхідність їх невідповідності. Протиріччя між ними можуть бути як конструктивними, завдяки чому можливий розвиток, за Г. Гегелем, так і деструктивними, що призводить до руйнування, за Т. Адорно. При цьому зосередити увагу, звичайно, слід на останніх, що пояснюється необхідністю з'ясування подолання моральної недосконалості, оскільки тільки тоді стає можливим існування суб'єкта.

Екзистенціал-іманентна прагматика виходить з положення, що *він реалізує себе за допомогою телеології, що має іманентне походження*,

своєрідність якої залежить від прийнятих підстав, які є смислами існування, водночас, дискурс є трансцендентальним утворенням, яке визначає існування. З одного боку, він є тотальністю, яка підпорядковує себе і примушує бути певним чином, з іншого - суб'єкт є сукупністю індивідуальностей, які розрізняються своєю телеологією. З цієї точки зору дискурс породжує суб'єкт, який намагається деяким чином визначити телеологію світу, до якого належить. Яким є дискурс, цілим або складається з окремих фрагментів, слабо пов'язаних між собою, єдиним або суперечливим, залежить від того, в чому своєрідність домінуючої телеології. А також від того, яким чином проявляє себе суб'єкт дискурсу, чи веде він себе активно, відстоює і проголошує себе, наступаючи на іншого, або, навпаки, займає пасивну позицію, знаходиться в залежності, сприймає повчання і дотримується їх.

У цьому аспекті вирішується питання ставлення трансцендентальності й іманентності дискурсу. Як трансцендентальний, дискурс здатний підпорядкувати, оскільки суб'єкт належить до нього, але не здатний проявляти себе, займати вичікувальну позицію. Що ж вважати основоположним: трансцендентність або іманентність? Залежно від відповіді на це питання, можна розмежувати трансцендентальну й іманентну прагматику дискурсу. Сьогодні набула поширення і має вирішальне значення трансцендентальна прагматика, в тому числі К.О. Апеля і Ю. Габермаса. Під впливом неокантіанства К.О. Апель створює модель трансцендентального дискурсу, в якому присутні апріорні моделі. Ю. Габермас виходить з того, що в комунікативному розумі закладені моральні норми, відповідно, дискурс з боку трансцендентності, безумовно, визначає існування суб'єкта. Однак нівелювання іманентності не є виправданим. Трансцендентальна концепція дискурсу передбачає імпліцитну присутність в ньому моральних норм, які виникають, відповідно до Ю. Габермаса, оскільки «домагання досягти нормативної значимості опосередковують взаємозв'язок між мовою і соціальним світом, якого немає у відносинах тих домагань значимості, які властиві нормам, і тих, що пред'являються в наших регулятивних мовних діях, пов'язаний і двозначний характер значущості повинності» [12, с. 97]. Поза сумнівом, що повинність сприяє примусу до виконання заданого ззовні, а саме, з боку інститутів, не випадково Ю. Габермас, як основний, вводить принцип універсалізації [12, с. 145]. Залишається нез'ясованим, яким чином породжується нормативна значимість,

оскільки роль суб'єкта дискурсу зводиться до того, щоб що-небудь приймати або відкидати без будь-якого примусу.

Звернемо увагу, що обумовленість трансцендентальності й іманентності пояснює факт конструювання, тобто створення суб'єкта самого себе і світу. Це можливо тільки на екзистенціальному рівні, оскільки тоді пояснюється обумовленість існування, встановлюється належне як необхідне. У цьому плані слід звернути увагу на те, як взаємодіють трансцендентальна і іманентна сторони дискурсу. Відповідно, трансцендентальне впливає, за допомогою прийняття належного, яке примушує бути відповідно до нього, але з іманентності суб'єкт здатний породжувати дискурс, за допомогою якого він здійснює себе. Питання в тому, чи зважиться він на цей крок, заявить про себе або буде пасивним і залишиться при владі тотальності дискурсу. Конструювання, що виникає при цьому, є педагогічним феноменом дискурсу. Питання «яким бути», очевидно, вирішується по-різному, або дискурс підпорядковує собі, або суб'єкт в маніфестації отримує можливість реалізувати себе – це педагогіка залежності чи свободи. Тому поставимо питання про те, що є в її підставі його існування: вимога творення або руйнування, солідарність або панування, причетність іншому або його пониження? Або суб'єкт повністю залежить від дискурсу, або, навпаки, є його творцем, що реалізує себе у відповідності зі своїми інтересами і цілями? Саме в цьому аспекті слід розглянути телеологію дискурсу. Це є педагогічна проблематика, в рамках якої можна використовувати досягнення аналітичної філософії, екзистенціалізму і постмодерну.

Актуальність екзистенціалізму пояснюється тим, що об'єктом дослідження є присутність, тобто існування в його безпосередності, а його своєрідність залежить від прийнятих суб'єктом підстав. Відмінність постмодерну в тому, що джерелом руху в ньому визначається *сенса*, що спонукає до аналізу того, як він з'являється і змінюється, в чому проявляється неповноцінність рефлексії, внаслідок чого виникають такі феномени, як фантазм, абсурд, нонсенс тощо. Тому нагадаємо розуміння сенсу Ж. Дельозом, який трактує його в контексті всесилля мови: «Сенс подібний сфері, куди я вже поміщений, щоб здійснювати можливі позначення і навіть продумувати їх умови. Сенс завжди передбачається, як тільки я починаю говорити» [6, с. 45]. Очевидно, що філософ обмежується ситуацією, коли той, що промовляє, потрапляє в нескінченний регрес того, що мається на увазі.

Якщо М. Гайдеггер показує всесилля буття, Ж. Сартр розглядає відношення суб'єкта та

іншого, то Ж. Дельоз бажає прояснити онтологію сенсу. Саме в філософії постмодерну відкривається парадоксальність дискурсу, його внутрішні суперечності, на які особливу увагу звертає М. Фуко. Ж. Дельоз показує його розшарування на поверхню і підкладку, його абсурдність, оскільки він позначає сферу того, що не існує, але, при цьому, визнається як таке. У цьому аспекті дискурс володіє спонтанністю і непередбачуваністю. Висловлювання є виразом можливого, однак такого, яке спонукає, частково перетворившись на реальність. Тому руйнівну критику на адресу філософії постмодерну можна поставити під сумнів. Його заслуга в тому, що він розкриває і показує недоліки дискурсивної рефлексії за допомогою звернення до реальності, що частіше за все не береться до уваги.

Екзистенціал-іманентна прагматика ставить своїм завданням показати, як можна виявити і подолати недоліки дискурсу, розкрити його таємниці, розгадати загадки, і тим самим навчити розрізняти уявний сенс від справжнього. Це можливо, якщо повернутися до дійсності суб'єкта, адже він показується в традиційній метафізиці, і тоді формується гасло: «Назад до Платона!», що неодноразово виникає в історії філософії. Це цілком виправдано, оскільки тільки таким чином можна подолати неповноцінність дискурсивної рефлексії і виправити її недоліки. Але іноді це неможливо. З чим це пов'язано? З тим, що існування суб'єкта залежить від багатьох факторів, наприклад, своєрідності ситуації, стану свідомості, уподобань і бажань, інтересів і потреб. Цим пояснюється спонтанність і непередбачуваність існування. Слід також мати на увазі амбівалентність і суперечливість сенсів існування, тому руйнування може бути, одночасно, творенням, насильство – вимогливістю, велике – малим, грандіозне – незначним, примусовість – необхідністю та інше.

Філософія постмодерну показала їхню взаємну оборотність і обумовленість. Такі її представники, як М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж. Дельоз, відкрили, що для розуміння, як здійснює себе дискурс, необхідний аналіз владних відносин, стану і налаштованість свідомості, залежність від наративів. Хоча абсурдність дискурсу часто неможливо подолати, вона домінує, наприклад, в мистецтві постмодерну, в якому смакується жакливе, потворне і ніщо. Крім того не тільки в мистецтві, а також в осмисленні дійсності, яку заміщають фантазми. Чи можливо відновити повноцінну рефлексію? Не слід думати, що її недоліки виявлені тільки в філософії постмодерну. Наприклад, описаний суд над Сократом в Античності можна вважати важливим прикладом, а в Відродженні звертають на себе увагу

«Похвала глупоті», «Зброя християнського воїна», «Скарга світу» Роттердамського, «Досліди» Монтеня, «Государ» Макіавеллі. Можна також використовувати деструктивну критику стану свідомості в працях К. Поппера, Т. Адорно і С. Жижека. Її аналіз дозволить виявити продуктивність поглядів видатних представників філософської думки для аналізу неадекватності педагогічного дискурсу.

Опису неповноцінної рефлексії недостатньо, щоб подолати її недоліки, оскільки необхідно показати, яким чином це можливо. Досвідами в цьому напрямі слід визнати платонізм, який багаторазово відроджувався в історії філософської думки, крім того, формальну етику І. Канта, вчення про дух Г. Гегеля, досягнення християнської філософської думки тощо. Відзначимо, що похід проти неповноцінної дискурсивної рефлексії почав Ф. Ніцше, який звернув увагу на її суперечливість. Наприклад, коли маніфестація добра є інструментом здійснення зла, коли за проявом турботи ховається пригнічення, поклоніння святиням – приниженням. Однак, нажаль, його критика недосконалість дискурсивної рефлексії необґрунтовано переноситься на заперечення норм абсолютної етики і постулатів християнства. Цей «відворот» від позитивних цінностей, як показали А. Камю і П. Слотердаjk, має трагічні наслідки. Не слід вважати, що критика Ф. Ніцше несправедлива, помилковими виявляються тільки висновки, тоді як зміст вказує на подолання неадекватності дискурсивної рефлексії.

Це можна сказати і про критику видатних представників класичної філософської думки з боку постмодерну, яка дозволяє по-новому поглянути на основні положення абсолютної етики, починаючи з Платона. Це втілюється в положеннях різних норм і правил, що мають метафізичне походження, оскільки вони незмінні, абсолютні, а підкорення їм дозволяє людині відчути себе стійко, бачити цілі свого вдосконалення, уникати деструктивних смислів.

Крім того, при аналізі результативності підстав існування необхідно звернутися до розгляду того, як вони використовуються, які смисли породжують, яким чином допомагають подолати недосконалість. Виникає питання, що якщо суб'єкт терпить страждання і позбавлення, то чому? Можливо, що причиною цього є неправильне уявлення про свободу, і тоді для виправлення неповноцінної рефлексії слід звернутися до етики солідарності О. Левицького. Можливо, він нездатний протистояти насильству і підкоряється злу, в цьому випадку слід орієнтуватися на філософію протистояння злу І. Ільїна. Можливо, що є проблема

підпорядкування егоїстичним інтересам, тоді слід використовувати положення етики І. Канта.

Висновки. Дескриптивна метафізика дискурсу об'єднує в собі ознаки дескриптивної і ревізуючої метафізики в трактуванні П. Стросона. Основна відмінність в тому, що в ній показується не відношення мови і реальності, а суб'єкта і дійсності. У ній приймається положення, що опис, одночасно, є проявом суб'єкта дискурсу. В контексті означеної проблематики слід мати на увазі відмінність трансцендентної та іманентної теорії дискурсу.

Список использованных источников

1. Аристотель. Сочинения в 4-х т. Т. 4. М.: Мысль, 1983. – 830 с.
2. Брюшинкин В.Н. Логика Канта и метафизика Стросона. Режим доступу: https://journals.kantiana.ru/kant_collection/103/169
3. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат. М.: Наука, 1958. – 133 с.
4. Волков А.Г., Пешев О.О., Семикин М.А. Аналитическая философия образования Ричарда Питерса. Мелитополь: Люкс, 2016. – 120 с.
5. Волков О.Г. Обґрунтування екзистенціології суб'єкта політичного дискурсу // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». 2012. Том 24 (65). – 2012. – № 1–2. – С. 291–296.
6. Делез Ж. Логика смысла. М.: Академия, 1995. – 299 с.
7. Демина Л.А., Пржиленский В.И. Знание. Общество. Смысл. М.: Проспект, 2017. – 439 с.
8. Джеймс У. Введение в философию; Рассел Б. Проблемы философии. М.: Республика, 2000. – 315 с.
9. Макеева Л.Б. Язык, онтология и реализм. – Режим доступу: <https://fil.wikireading.ru/82017>
10. Стросон П.Ф. Индивиды. Опыт дескриптивной метафизики. Калининград: Изд-во РГУ им. И. Канта, 2009. – 328 с.
11. Суханова Е.А. Дескриптивная метафизика П.Ф. Стросона в контексте развития аналитической философии: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.03 «История философии» – Томск, 2008. – 27 с.
12. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. 2-е изд. Спб.: Наука, 2006. – 380 с.

Відомості про автора:

Волков Олександр Григорович
alex.seng333@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.
72319, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7773-2523>

Недолік трансцендентальної в тому, що в ній не приймається до уваги своєрідність суб'єкта дискурсу та передумови його існування, а перевага іманентної в тому, що вона орієнтується на допущення його своєрідності. При аналізі недоліків його рефлексії виявляються затребуваними досягнення філософії екзистенціалізму, аналітичної філософії та постмодерну. У цьому контексті стає очевидним, що дескриптивна метафізика дискурсу не заперечує традиційну, а визнає її основні положення.

References

1. Aristotel'. Sočineniâ v 4-h t. T. 4. M.: Mysl', 1983. – 830 s.
2. Brûšinkin V.N. Logika Kanta i metafizika Strosona. Režim dostupu: https://journals.kantiana.ru/kant_collection/103/169
3. Vitgenštejn L. Logiko-filosofskij traktat. M.: Nauka, 1958. – 133 s.
4. Volkov A.G., Pešev O.O., Semikin M.A. Analitičeskaâ filosofîâ obrazovaniâ Ričarda Pitersa. Melitopol': Lûks, 2016. – 120 s.
5. Volkov O.G. Obgruntuvannâ ekzistenciologîi sub'êkta političnogo diskursu // Učenyje zapiski Tavričeskogo nacional'nogo universiteta im. V.I Vernadskogo Serîâ «Filosofiâ. Kul'turologiâ. Politologiâ. Sociologiâ». 2012. Tom 24 (65). – 2012. – # 1–2. – S. 291–296.
6. Delez Ž. Logika smysla. M.: Akademiâ, 1995. – 299 s.
7. Demina L.A., Pržilenskij V.I. Znanie. Obšestvo. Smysl. M.: Prospekt, 2017. – 439 s.
8. Džejms U. Vvedenie v filosofiû; Rassel B. Problemy filosofii. M.: Respublika, 2000. – 315 s.
9. Makeeva L.B. Âzyk, ontologiâ i realizm. – Režim dosturu: <https://fil.wikireading.ru/82017>
10. Stroson P.Ф. Individy. Opyt deskriptivnoj metafiziki. Kaliningrad: Izd-vo RGU im. I. Kanta, 2009. – 328 s.
11. Suhanova E.A. Deskriptivnâ metafizika P.F. Strosona v kontekste razvitiâ analitičeskoj filosofii: avtoref. dis. na soiskanie učen. stepeni kand. filoz. nauk: spec. 09.00.03 «Istoriâ filosofii» – Tomsk, 2008. – 27 s.
12. Habermas Ū. Moral'noe soznanie i kommunikativnoe dejstvie. 2-e izd. Spb.: Nauka, 2006. – 380 s.

Information about the author:

Volkov Aleksandr Grigorievich,
alex.seng333@gmail.com

Bogdan Khmel'nitsky Melitopol
State Pedagogical University,
20, Hetmanska Street, Melitopol, Zaporizhya region,
72312, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7773-2523>

Даніела Тасевська
taseffska@gmail.com
Великотирновський університет
імені Св. Кирила та Св. Мефодія
Т.Търновски 2, 5003 Света Гора,
Велико Търново, Болгарія

Daniela Tasevska
taseffska@gmail.com
St. Cyril and St. Methodius University
of Veliko Tarnovo
Т.Търновски 2, 5003 Sveta Gora,
Veliko Tarnovo, Bulgaria